

۵۷



دانشگاه علوم اسلامی رضوی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته علوم قرآنی و حدیث

عنوان:

روشهای تبلیغی انبیاء در قرآن

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین محمد باقر فرزانه

استاد مشاور:

حجت الاسلام والمسلمین علی خیاط

دانشجو:

محمد حسین ایروانی
۱۶۴۲

تابستان ۱۳۸۷

فهرست مطالب

.....	دانشگاه علوم اسلامی رضوی
.....	پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته علوم قرآنی و حدیث
.....	استاد راهنما:
.....	استاد مشاور:
.....	دانشجو:
.....	تابستان ۱۳۸۷
.....	فهرست مطالب
.....	مقدمه
.....	بخش اول: کلیات
.....	۱-۱- واژه شناسی تبلیغ
.....	۱-۱-۱- معنای لغوی
.....	۱-۱-۲- معنای اصطلاحی

۱۸	۲-۱- سابقه تبلیغ.....
۱۸	۱-۲-۱- تاریخ آغازین تبلیغ.....
۱۹	۲-۲-۱- قدمت تبلیغ در قرآن.....
۲۱	۳-۱- ضرورت تبلیغ.....
۲۳	۱-۳-۱- اهمیت تبلیغ از نگاه قرآن.....
۲۶	۱-۳-۱-۱- از نگاه پیامبر.....
۲۷	۲-۳-۱-۲- از نگاه انمه اطهار.....
۳۱	۴-۱- آداب تبلیغ و سخن.....
۳۱	۱-۴-۱- متصل به وحی الهی.....
۳۲	۲-۴-۱- بر پایه حق.....
۳۳	۵-۱- آفات تبلیغ.....
۳۳	۱-۵-۱- غفلت.....
۳۴	۲-۵-۱- تحلیل های غلط.....
۳۵	۳-۵-۱- مواضع تهمت.....
۳۶	۴-۵-۱- مدح فاجر و فاسق.....
۳۷	۵-۵-۱- کتمان علم.....
۳۷	۶-۵-۱- دیگران را به رنج انداختن.....
۳۷	۷-۵-۱- درخواست مزد.....
۳۹	۶-۱- صفات مبلغ.....
۳۹	۱-۶-۱- علم و آگاهی.....
۴۰	۲-۶-۱- استناد به کلام اهل بیت.....
۴۰	۳-۶-۱- انتقاد پذیری.....

- بخش دوم: روشهای تبلیغی مستخرج از آیات ۴۲
- ۱-۲- شیوه های تبلیغی مستخرج از محتوای آیات ۴۳
- ۲-۱-۱- تعظیم شخصیت مخاطب ۴۵
- ۲-۱-۲- توجه به معاد ۴۵
- ۲-۱-۳- مقایسه ۴۶
- ۲-۱-۴- قاطعیت در تبلیغ ۴۶
- ۲-۱-۵- توجه به محرومان ۴۸
- ۲-۱-۶- تحریک عواطف ۴۹
- ۲-۱-۷- بیان سر نوشت گذشتگان ۵۰
- ۲-۱-۸- نیکو و شایسته ۵۰
- ۲-۱-۹- پاک و دلپسند ۵۱
- ۲-۱-۱۰- انذار ۵۲
- ۲-۱-۱۱- استفاده از تمثیل ۵۲
- ۲-۱-۱۲- مطابقت رفتار با گفتار ۵۳
- ۲-۱-۱۳- دعوت به عبادت ۵۶
- ۲-۱-۱۴- دعوت به برادری ۵۶
- ۲-۱-۱۵- امر به معروف ونهی از منکر ۵۷
- ۲-۱-۱۶- خوش سابقه ۵۷
- ۲-۱-۱۷- حساب شده و سنجیده ۵۸
- ۲-۱-۱۸- مایه رشد و کمال ۵۹
- بخش سوم: روشهای تبلیغی انبیاء در قرآن ۶۱
- ۱-۳- روشهای عمومی ۶۲
- ۱-۳-۱- روشهای تبلیغ گفتاری ۶۳
- ۱-۳-۱-۱- شروع با نام خدا ۶۳

۶۵	۲-۱-۱-۳ بیان دلیل و حکمت
۶۵	۳-۱-۱-۳ موعظه نیکو
۶۶	۴-۱-۱-۳ مجادله احسن
۶۶	۵-۱-۱-۳ روشن و روشنگر
۶۸	۶-۱-۱-۳ آموزش غیر مستقیم
۶۹	۷-۱-۱-۳ فارق حق و باطل
۷۰	۸-۱-۱-۳ بیان نیکو و شایسته
۷۲	۹-۱-۱-۳ مستدل و منطقی
۷۳	۱۰-۱-۱-۳ بشارت و انذار
۷۶	۱۱-۱-۱-۳ جامع و متنوع
۷۸	۱۲-۱-۱-۳ ساده و آسان
۷۹	۱۳-۱-۱-۳ شیوا و رسا
۸۰	۱۴-۱-۱-۳ نرم و آرام
۸۱	۱۵-۱-۱-۳ مختصر و مفید
۸۲	۱۶-۱-۱-۳ امیدوار کردن به وعده های الهی
۸۴	۱۷-۱-۱-۳ دعوت با قاطعیت و شهامت
۸۶	۱۸-۱-۱-۳ بیان صریح عقاید و مواضع
۸۷	۱۹-۱-۱-۳ یادآوری نعمتها و رحمت های الهی
۸۸	۲۰-۱-۱-۳ سنوال کردن از مخاطب
۹۰	۲۱-۱-۱-۳ بیان تاریخ و سرنوشت پیشینیان
۹۰	۲۲-۱-۱-۳ تلقین
۹۱	۲۳-۱-۱-۳ تشبیه و تمثیل
۹۲	۲۴-۱-۱-۳ برهان جدل و مناظره
۹۴	۲۵-۱-۱-۳ معرفی الگوهای خوب و بد
۹۵	۲۶-۱-۱-۳ دعوت به تعقل

۹۷ ۲۷-۱-۱-۳- توجه دادن به معاد
۹۸ ۲۸-۱-۱-۳- تذکر
۹۹ ۲۹-۱-۱-۳- استفاده از قالبهای موثر
۱۰۰ ۳۰-۱-۱-۳- دعوت به توحید، و اجتناب از طاغوت
۱۰۱ ۳۱-۱-۱-۳- دعوت به تقوی
۱۰۲ ۳۲-۱-۱-۳- دعوت به عبادت و بندگی
۱۰۴ ۳۳-۱-۱-۳- دعوت به امر به معروف و نهی از منکر
۱۰۵ ۲-۱-۲- روشهای تبلیغ عملی
۱۰۵ ۱-۲-۱-۳- مهربانی و مواسات
۱۰۶ ۲-۲-۱-۳- برخورد نیکو
۱۰۸ ۳-۲-۱-۳- صراحت و قاطعیت
۱۱۰ ۴-۲-۱-۳- مناسب با مقتضای حال
۱۱۵ ۵-۲-۱-۳- عنصر مکان و زمان در تبلیغ
۱۱۸ ۶-۲-۱-۳- پیوستگی ابلاغ
۱۲۱ ۷-۲-۱-۳- هماهنگی در گفتار و کردار
۱۲۲ ۸-۲-۱-۳- آگاهی کامل
۱۲۴ ۹-۲-۱-۳- استقامت و بردباری
۱۲۶ ۱۰-۲-۱-۳- دلسوزی
۱۲۷ ۱۱-۲-۱-۳- یاد خدا و خدا ترسی
۱۲۹ ۱۲-۲-۱-۳- دعوت به اخلاص
۱۳۰ ۱۳-۲-۱-۳- ایمان به هدف
۱۳۱ ۱۴-۲-۱-۳- عادل و بدور از حب و بغض
۱۳۴ ۱۵-۲-۱-۳- حمایت از محرومان
۱۳۵ ۱۶-۲-۱-۳- مردمی و در دانشنا
۱۳۷ ۱۷-۲-۱-۳- دوری از جناح ها و احزاب

۱۳۹ ۱-۲-۱-۳ - صداقت
۱۴۱ ۱-۲-۱-۳ - منظم و وقت شناس
۱۴۲ ۱-۲-۲-۳ - دعوت به ساده زیستی و بی تکلفی
۱۴۴ ۱-۲-۲-۳ - متواضع و باگذشت
۱۴۶ ۱-۲-۲-۳ - حسن خلق
۱۴۷ ۱-۲-۲-۳ - تحریک عواطف
۱۴۸ ۱-۲-۲-۳ - استفاده از هنر
۱۵۰ ۱-۲-۲-۳ - تعادل میان دنیا و آخرت
۱۵۱ ۱-۲-۲-۳ - شیوه مقایسه کردن
۱۵۲ ۱-۲-۲-۳ - تقویت محبت
۱۵۳ ۱-۲-۲-۳ - توبه
۱۵۵ ۱-۲-۲-۳ - مبارزه با دنیا زدگی و برتری طلبی
۱۵۶ ۱-۲-۲-۳ - عدم استبداد و تفرقه
۱۵۸ ۱-۲-۲-۳ - دوری از طولانی کردن کلام
۱۵۹ ۱-۲-۲-۳ - دعوت به اتحاد (و رفع اختلافات):
۱۶۰ ۱-۲-۲-۳ - مبارزه با بدعت ها و تحریفها
۱۶۲ ۱-۲-۲-۳ - توکل بر خداوند
۱۶۵ ۲-۳-۲-۳ - روشهای اختصاصی
۱۶۵ ۱-۲-۳ - پیامبر اسلام:
۱۶۸ ۲-۱-۲-۳ - دعوت به مشترکات
۱۶۸ ۲-۲-۳ - حضرت نوح:
۱۶۹ ۳-۲-۳ - حضرت ابراهیم
۱۷۱ ۴-۲-۳ - حضرت موسی (علیه السلام)
۱۷۲ ۵-۲-۳ - حضرت عیسی (علیه السلام)

- ۱۷۳ ۳-۲-۶- حضرت ادريس (عليه السلام)
- ۱۷۳ ۳-۲-۷- حضرت هود (عليه السلام)
- ۱۷۵ ۳-۲-۸- حضرت لوط (عليه السلام)
- ۱۷۶ ۳-۲-۹- حضرت صالح (عليه السلام)
- ۱۷۷ ۳-۲-۱۰- حضرت اسماعيل (عليه السلام)
- ۱۷۸ ۳-۲-۱۱- حضرت اسحاق (عليه السلام)
- ۱۷۹ ۳-۲-۱۲- حضرت يعقوب (عليه السلام)
- ۱۸۰ ۳-۲-۱۳- حضرت يوسف (عليه السلام)
- ۱۸۱ ۳-۲-۱۴- حضرت ايوب (عليه السلام)
- ۱۸۲ ۳-۲-۱۵- حضرت شعيب (عليه السلام)
- ۱۸۲ ۳-۲-۱۶- حضرت هارون (عليه السلام)
- ۱۸۳ ۳-۲-۱۷- حضرت الياس (عليه السلام)
- ۱۸۴ ۳-۲-۱۸- حضرت اليسع (عليه السلام)
- ۱۸۵ ۳-۲-۱۹- حضرت ذوالكفل (عليه السلام)
- ۱۸۶ ۳-۲-۲۰- حضرت داود (عليه السلام)
- ۱۸۸ ۳-۲-۲۱- حضرت سليمان (عليه السلام)
- ۱۸۹ ۳-۲-۲۲- حضرت زكريا (عليه السلام)
- ۱۹۰ ۳-۲-۲۳- حضرت يحيى (عليه السلام)
- ۱۹۰ ۳-۲-۲۴- حضرت يونس (عليه السلام)

..... کتابنامه

مقدمه

رسالت بزرگ انبیاء «ابلاغ» پیام سعادت بخش الهی به انسان هاست. آنان در این راه مقدس همه گونه سختی را تحمل کردند تا آدمیان را با رساترین صدا به نجات و حیات، دعوت و فطرت خداخواه آنها را بیدار نمایند. عالمان ربانی نیز در طول تاریخ ادامه دهندگان چنین رسالت بزرگی بودند.

آنان برای اینکه بر اساس کریمه: فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ^۱

وظیفه انداز قوم خود را انجام دهند، تبلیغ دین را یکی از برنامه های دائمی در زندگی خود قرار می داده اند.

پر واضح است که زنده و پویانده بودن و تابش همیشگی انوار هدایت انبیاء به استمرار تبلیغ توسط مبلغان صالح بستگی دارد، و لازم است در همه زمانها و در همه سرزمینها عالمان و فاضلان و خود ساختگان و وارستگان، هدایت و خدمت به انسانها را وظیفه حتمی و دائمی خود بدانند و لحظه ای غفلت ننمایند. و این عهد و پیمانی است که خداوند متعال از آنان گرفته است.

^۱. توبه/۱۲۲.

امام علی علیه السلام می فرماید: { إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَأْخُذْ عَلَى الْجُهَالِ عَهْدًا بِطَلَبِ الْعِلْمِ حَتَّى آخَذَ عَلَى الْعُلَمَاءِ عَهْدًا بِبَدْلِ الْعِلْمِ لِلْجُهَالِ }^۱

(خداوند متعال قبل از اینکه از نادانان عهد و پیمان بگیرد که یاد بگیرند، از دانایان پیمان گرفته است که به جاهلان بیاموزند.)

امروزه یکی از مهمترین وسایل مورد استفاده جهانخواران بی دین، ابزار تبلیغ است. با استفاده از وسایل مدرن تبلیغی، ناممکن ها را ممکن می سازند و حکومت ها را ساقط می کنند. انقلاب ها را به شکست می کشانند و افکار مسموم و فرهنگ غلط خویش را در روح و جان انسان های ساده و ناآگاه تزریق می کنند. پس برماست که به این امر مهم توجه بیشتری کنیم و با آگاهی دادن به انسان ها، این تبلیغات را بی اثر سازیم.

امام راحل می فرماید: «تبلیغات مسئله ای است پر اهمیت و حساس یعنی دنیا با تبلیغات حرکت می کند، آنقدری که دشمنان ما از حربه تبلیغات استفاده می کنند از طریق دیگری نمی کنند و ما باید به مسئله تبلیغات بسیار اهمیت دهیم و از همه چیزهایی که هست بیشتر به آن توجه کنیم»^۲

یکی از عوامل عقب ماندگی مسلمانان در طول تاریخ، نداشتن انسجام و تشکیلات تبلیغی بوده است، یعنی مرکزیتی وجود نداشته تا نیازها را در نظر بگیرد، و با توجه به نیروی تبلیغی موجود، آنها را تقسیم کرده و برایشان برنامه ریزی کند.

قرآن کریم بر وجود تشکیلاتی برای تبلیغ تأکید میکند و می فرماید:

وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ^۳

(از شما مسلمانان باید گروهی باشند تا مردم را به خیر بخوانند و امر به معروف و نهی

1. محمد ابن یعقوب کلینی، ترجمه اصول کافی، ج ۱، قم، صلوات، ۱۳۸۳ش، ص ۵۱.

2. امام خمینی، صحیفه نور، ج ۱۷، تهران، وزارت ارشاد، ۱۳۶۱ش، ص ۱۵۷.

3. آل عمران / ۱۰۴.

از منکر کنند.)

با توجه به اوجگیری تفکر انقلاب فرهنگی اسلامی و درخشش اسلام ناب محمدی در سراسر جهان و وجود عرصه های جدید برای تعمیم و بسط ندای انبیا و تعالیم آسمانی آنها و با توجه به جهان معاصر ما که بیش از هر زمان دیگر، تشنه پیام دل انگیز وحی و چشم به راه پرتوی نو از خورشید معنویت است؛ ضرورت توجه بیشتر و عمیق تر به مسأله تبلیغات و شناخت صحیح روشهای آن احساس می شود.

لذا هدف از تدوین این پایان نامه شناخت روشهای تبلیغی انبیا الهی است که در دو بخش؛ روشهای عمومی و خاص هر نبی تدوین شده است؛ امید که خداوند متعال در این طریق ما را یاری رساند.